УДК 372.74:37.015.31
DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.15

Ворожбіт-Горбатюк В. В., Штефан М. В.

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ: ІЗ ДОСВІДУ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ”

У статті розкриті сильні сторони курсу “Художня творчість”. Презентовано цілі, зміст програми d контексті Концепції Нової української школи. Наголошено увагу на цінності історичного, регіонального, компетентнісного підходів у формуванні змісту інтегрованих занять. Конкретизовано бачення прийомів і способів розвитку в дітей молодшого підліткового віку творчих здібностей, естетичного потенціалу. Автори приділили увагу можливостям доцільного поєднання педагогічно цінних методичних наробок минулого із сучасними освітніми ресурсами та інструментами.

Презентуючи досвід реалізації програми, автори виокремили завдання художньо-продуктивної діяльності: формування здатності до образного цілісного сприймання навколишньої дійсності, логічного й асоціативного мислення на основі синтезу мистецтв, зорової та логічно-смислової пам’яті, творчої уяви, фантазії, чуття композиції, кольору. Супутнім завданням визначено вдосконалення сенсорних умінь і навичок з метою розвитку функціональних можливостей зорового аналізатора, тактильних і кінестетичних відчуттів дитини.

Автори привернули увагу до корисних практик забезпечення нестереотипності занять художньою творчістю. Наприклад, педагогічна режисура кожного заняття, залучення дітей до співтворчості в групі, наявність специфічних структурних елементів заняття (медитативний початок заняття). Указано, що кожен педагог має творчо переосмислити загальновизнані форми, методи та прийоми роботи з дитячим колективом із використанням історико-педагогічного досвіду. Особливий акцент зроблено на ідеї врахування вікових особливостей розвитку дитини, створенні умов для прояву індивідуальних нахилів, довільної реалізації творчих задумів із використанням цікавих технік художньо-продуктивної діяльності.

Ключові слова: *дитина, інтеграція, мистецтво, молодший підліток, наступність ланок освіти, розвиток, художньо-продуктивна діяльність, творчість.*

Сьогодення Нової української школи насичене конструктивними змінами. Педагогічна спільнота науковців і педагогів-практиків прагне створити сприятливе освітнє середовище для кожного здобувача загального рівня освіти. Багато уваги нині приділено забезпеченню наступності ланок дошкільної і початкової освіти, організації художньо-продуктивної діяльності дітей як важливому ресурсу такої наступності. У контексті розроблення означеної проблеми цінним уважаємо не лише вивчення досвіду освітніх практик в Україні та країнах ЄС, а й ретрансляцію змістових, організаційних і методичних напрацювань національного освітнього контенту, що сприятиме вирішенню завдань, які конкретизовано в Концепції НУШ [9].

Серед актуальних розробок, які дотичні заявленій у статті темі, варто акцентувати увагу на наукових узагальненнях, представлених у дослідженнях Л. Гуцан (2005) [3], А. Кияновського (2000) [5]. Науковці конкретизували виховний аспект художньої, творчої (образотворчої, конструювання, моделювання тощо) діяльності в програмі становлення особистісних якостей молодшого підлітка. Ураховано бачення ідеї інтеграції видів мистецтв і діяльності О. Лобанчук (2008) [7]. Ретельний історико-педагогічний аналіз презентовано в навчальному виданні С. Криштоф ºКо (2014) [4]. Інформаційно-методичні матеріали в руслі художньо-продуктивної діяльності дітей у віці 6–9 років представлено в публікації В. Ворожбіт-Горбатюк, Н. Борисенко, К. Каліної (2020) [1]. У дослідженні й узагальненні практичного досвіду ми керувалися науковими узагальненнями дослідників психології розвитку особистості засобами образотворчої, конструктивної та інших видів діяльності – О. Леонтьєва (1975) [6], В. Мухіної (1985) [8].

Мета статті – представити досвід викладання інтегрованого курсу “Художня творчість” у контексті організації художньо-продуктивної діяльності молодших підлітків, показати розвивальний ресурс змістових, організаційних і методичних знахідок з огляду на концептуальні положення Нової української школи.

Під час розроблення програми інтегрованого курсу “Художня творчість” важливими підходами визначено історичний, регіональний. Це дало змогу врахувати позитивні здобутки, виявлені в архівних матеріалах, методичних посібниках для вчителів, наукових працях, періодичних виданнях, навчальних програмах закладів освіти Слобожанщини кінця ХІХ – початку ХХ ст. За матеріалами історико-педагогічної розвідки розроблено навчальну програму інтегрованого курсу “Художня творчість” для ЗОШ (1–4 класи). Цю програму успішно апробовано в школах Дергачівського району Харківської області. На часі конструктивні пропозиції, викладені в цій програмі. Для організації художньо-продуктивної діяльності в сучасних закладах освіти за цією програмою важливим критерієм є відповідність її змісту й обсягу Державного стандарту початкової загальної освіти [2] з урахуванням принципів природовідповідності, виховуючого та наочного навчання, етнізації та практичної спрямованості змісту навчального матеріалу, зв’язку навчання із життям, надання естетичної спрямованості навчанню й вихованню учнів, інтеграції різних галузей знань і видів діяльності, систематичності й системності в навчанні, посильності й доступності навчальних завдань, урахування індивідуальних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку. Цільові орієнтири та зміс-

тові компоненти програми "Художня творчість" узгоджуються з компетентнісним підходом, заявленим як пріоритетним у Концепції НУШ [9; 12].

"Художня творчість" як інтегрований курс мистецької галузі поєднує образотворче мистецтво з елементами трудового виховання, побутового дизайну, народознавства, історії та теорії мистецтв. Отже, художньо-продуктивний аспект у цій програмі реалізовано повною мірою. Багаторічна педагогічна практика підтверджує позицію авторів: при повноцінному розвитку творчого й естетичного потенціалу дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку краще відбувається формування її розумових здібностей, загальнонавчальних умінь і навичок, глибше й міцніше засвоюються моральні норми поведінки. Зазначимо тут, що дитина у віці 5–9 років вирізняється активністю, прагненням до діяльності, гри. Так звана нездатність дорослої людини творити красу пояснюється тим, що в дитячі роки вона не набула навичок художньо-продуктивної діяльності.

Курс художньої творчості покликаний реалізувати завдання естетичного, морального та громадянського виховання в процесі ознайомлення дітей зі специфічними засобами образотворчого мистецтва, формування навичок художньо-продуктивної діяльності, засвоєння досягнень культури та мистецтва українського й інших народів світу. Важливий акцент у цьому ключі – культуровідповідність освітніх впливів. Засилля ідей інструментальності, технологічності в сучасному освітньому просторі, на наш погляд, потребує одухотворення, виявлення культурологічної позиції педагога, стимулювання до культурного самовираження дітей і їхніх батьків.

Специфіка запропонованого інтегрованого курсу полягає у створенні таких умов, за яких усі діти мають рівні можливості проявляти свої здібності та розвиватися в художньо-продуктивній діяльності з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей. Варто звернути увагу на раціональне поєднання нових педагогічних технологій (використання різних способів комунікування, цифрових освітніх інструментів) з позитивними здобутками досвіду педагогічної думки Слобожанщини кінця XIX – початку XX ст.

Важливо звернути увагу на таке: художньо-продуктивний складник цієї програми забезпечується прикладним характером тематики й усіх груп завдань. Мета курсу: виявлення індивідуальних нахилів дітей до образотворчої діяльності, систематичний розвиток здібностей до художньої творчості, у процесі якої формуються основні якості творчої особистості (оригінальність мислення, уміння використовувати набуті знання, уміння й навички в новій ситуації, здатність бачити проблему, прагнення до самодіяльності), відбувається морально-духовне зростання та становлення громадянської свідомості дитини.

Важливим елементом змісту художньої творчості є відомості про основні виражальні засоби образотворчого мистецтва й навички їх використання (колір, лінія, композиція, форма, об'єм, простір), інформація про можливості застосування різних інструментів і матеріалів, прийоми роботи в тій чи іншій художній техніці, оволодіння прийомами бачення проблеми, виникнення задуму, усвідомлення мети задуму, накопичення спостережень, вибір кращого з можливих рішень творчого завдання шляхом перегляду та апробації варіантів, досягнення результатів творчого процесу, його оцінка [10].

У перший рік опанування програмою педагог спрямовує організацію художньо-продуктивної діяльності на виявлення та розвиток потенційних творчих можливостей до різних видів художньо-продуктивної діяльності. Діти набувають досвіду роботи різними інструментами й матеріалами в художніх техніках: плямографія, гратографія, акварель по-мокрому, монотипія, ниткографія, штамп, друк рослинними формами. Діти знайомляться з основами кольорознавства (основні й похідні кольори), правилами побудови композиції (взаємне розташування об'єктів, рівномірне заповнення площини аркуша паперу, закони перспективи, логіка створення художнього образу (стилізація, декор, реальне зображення) без вживання спеціальної термінології. Умови: створення позитивного емоційного настрою занять, що сприяє появі нових, оригінальних ідей, художніх образів, творчих рішень. Творча атмосфера занять – це затишок і спокій, тактовність у спілкуванні, рівні можливості для кожної дитини реалізувати власні задуми, мрії, фантазії. Важливим моментом є забезпечення належної матеріально-технічної бази для проведення занять: столи для занять образотворчою діяльністю, планшети для занять живописом, якісний папір, пензлі, фарби. Варто пам'ятати: дитині для творчості потрібен час, тож не варто її квапити, чи гальмувати в художньо-продуктивній діяльності. Місія дорослої людини – спостерігати й ураховувати індивідуальний темп творіння. Із самого початку необхідно привчати дітей дотримуватися законів краси в процесі виконання будь-якого завдання (гігієна праці, оптимальна організація робочого місця, оформлення та зберігання готових творчих робіт, безпечне користування інструментами й матеріалами). Важливо звернути увагу на дотримання педагогом законів мистецтва в процесі підготовки та проведення занять: нестереотипність, педагогічна режисура кожного заняття, залучення до співтворчості в групі, наявність специфічних структурних елементів заняття (приклад – медитативний початок заняття), творче переосмислення загальновизнаних форм, методів і прийомів роботи з дитячим колективом з використанням історико-педагогічного досвіду.

Завдання мають ускладнюватися поступово й обов'язково мати практичне спрямування. Цим пояснюється концентричний спосіб побудови програми курсу. Основна форма педагогічного впливу – заохочення до граничної самостійності, максимального напруження активної творчої волі та винахідливості кожної дитини. Педагог має на кожному занятті створити живе емоційно-почуттєве спілкування, сприймання навколишньої дійсності та творів мистецтва. Технічні вміння й навички образотворчої діяльності розгля-

даються як засоби реалізації творчих задумів. Кожне заняття композиціонується: сприймання естетичних явищ у житті й мистецтві, власне художньо-продуктивна діяльність, цікава історія. Сприймання естетичних явищ у житті й мистецтві для молодших підлітків відбувається у вигляді бесід, які проводяться на початку заняття (3–5 хв.), у процесі краєзнавчих і природничих екскурсій, на хвилинах відпочинку, уроках мислення серед природи (за В. Сухомлинським). Вправи та пізнавальні завдання всіх занять повинні мати творчий характер і чітке практичне спрямування. У структурному розподілі часу художньо-творча діяльність учнів охоплює 80 % навчального часу (близько 20 хв.). Ознайомлення з темами з історії мистецтв доцільно проводити у формі екскурсій, творчих зустрічей з митцями, відвідування виставок в державних і приватних музеях, майстерень художників і народних майстрів, заочних та уявних подорожей, проведення занять із застосуванням ІКТ.

Реалізація навчальних і творчих завдань на заняттях з художньо-продуктивної діяльності в процесі зображення на площині (живопис, графіка), ліплення (зображення в об’ємі), декоративно-прикладної діяльності, роботи з папером, тканиною та природними матеріалами, побутового дизайну, ознайомлення з історією мистецтв.

Здійснюючи огляд тематики занять першого року вивчення курсу, ми звернули увагу на такі заняття: 1. Весела абетка. Символіка літер слов’янської азбуки. Написання афіші до Свята осені. Художній образ букви – казкової істоти. 2. Мережива. Мотиви природи в роботах народних майстрів Слобожанщини. Створення зразків мережив для оздоблення одягу. Художники-костюмери Слобожанщини. Значення театрального костюма. Гра “Одягни казкового героя”. Актори лялькового театру. Екскурсія. 3. Краса життя у квітці, багатство фарб. Основні кольори. Збирання рослинних форм для гербарію. Барви осені (зими, весни, літа). Друк листком у стилі декору Лебединської скрині [10].

Характерним для програми є розуміння мистецтва як ефективного засобу вираження думки. Ідея інтеграції та глибоких міжпредметних зв’язків передбачає використання в композиції заняття літературного, музичного, образотворчого, декоративно-прикладного видів мистецтва.

Згідно із запропонованими темами й варіантами практичної або художньо-продуктивної діяльності, діти знайомляться з послідовністю та правилами виконання художніх робіт у таких техніках: від плями (гуаш, акварель, туш), аплікація з рослинних форм, акварель по-мокрому, ниткографія, друк листком, гратографія, друк сірниковою коробкою, монотипія, картопляний штамп, комп’ютерна графіка, «від плями» обома руками, пальчиковий живопис, аплікація з гудзиків, колаж, комп’ютерна графіка. Відмивання туші, аплікація з берести, черепашок, фарбованої тирси, соломки, мозаїка з яєчної шкаралупи, ниткова графіка, набризк, аплікація з насіння, шкірок цитрусових, шпону, малювання свічкою, очеретяними паличками, малювання “із секретом” у три пари рук, багатоколірна монотипія. Таке розмаїття технік розкриває перед дітьми різні способи художнього відображення дійсності, сприяє інтенсифікації їхнього розумового розвитку, поглибленню політехнічних знань про особливості й різноманітність технологічних прийомів роботи інструментами та матеріалами.

Цінним для сучасної дитини залишається можливість образотворення за враженням, за уявленням, із пам’яті, так зване вільне малювання, бо вільні художньо-творчі завдання знімають напруження й хвилювання, викликані страхом дитини. Роботи, виконані в процесі вільного малювання, допоможуть з’ясувати рівень загального розвитку кожної дитини, виявити ступінь розвиненості уваги, зорової пам’яті, спостережливості. Дитячі малюнки стануть у нагоді під час пояснення важливості набуття навичок свідомого спостереження, графічних умінь. Актуальна на часі ідея про художньо-творчий краснопис, адже його потенціал не вичерпується проведенням графічних вправ на початковому етапі навчання грамоти. Методика художньо-творчого краснопису доступна для кожного, виховує акуратність та охайність під час письмових робіт. Вона визнана у світі й не потребує додаткових ресурсів.

Уведення копіювання фрагментів репродукцій з картин відомих художників, плакатів, фотографій, малювання по крапочках, сітці сприятиме розвитку в дітей спостережливості, вихованню культури бачення, активізації пізнавальної діяльності. Доцільно ввести різновиди креслення геометричних фігур від руки та з використанням простих креслярських інструментів, малювання геометричних фігур обома руками, стереовправи, орнаментальне малювання. Вони незамінні під час ознайомлення дітей з основами графічної грамоти, деякими математичними поняттями. У зазначеній навчальній програмі нами запропоновано орієнтовні теми й приклади практичних робіт, котрі ґрунтуються на вивченні геометричного матеріалу: “Подарунок бабиного літа. Виражальні можливості лінії. Орнамент. Ритм. Виконання сюжетної композиції за враженням у техніці ниткографії”; “Мої чотириногі друзі. Заповнення площини аркуша. Малювання котика, песика в техніці друк сірниковою коробкою”; “Мистецтво української вишивки. Стилізація, символіка кольорів у слобожанських вишивках. Тренувальні вправи: створення візерунків для вишивки в техніці картопляного штампу. Малювання обома руками геометричного орнаменту”; “Мистецтво писанкарства. Знаки-символи на слобожанських писанках. Виконання ескізу для писанки, стереовправи”; “Прийоми стилізації. Малювання лівою/правою рукою геометричних орнаментів для оздоблення закладок, одягу, інтер’єру, посуду». Теми занять, зорієнтовані на вивчення геометричного матеріалу: “З історії українського театру – вертепу. Основні прийоми паперопластики. Виготовлення масок для новорічної вистави на основі трикутника, кола”; “Комічне і трагічне у мистецтві. Лінія як засіб передачі настрою. Виготовлення масок-смайлів”.

Висновки. Нами описано варіант творчої реконструкції педагогічного досвіду навчання образотворчого мистецтва в закладах освіти Слобожанщини кінця XIX – початку XX ст. через призму програми інтегрованого курсу художньої творчості. Ми презентували використання в дещо новій якості копіювального методу, який полягає в точному перенесенні зображення оригіналу або зразка на папір за допомогою розмічених клітинок, сітки, крапок для вдосконалення вмінь і навичок будувати композицію, передавати засобами лінії, форми, кольору настрій і характер зображуваних об'єктів. Актуальні елементи геометричного методу: безвідривне контурне малювання (стерео-вправи), декорування за допомогою симетричних зображень обома руками на великих площинах, малювання геометричних орнаментів. Презентовано використання вільного малювання (за уявленням, власним бажанням) для вивчення техніки й самих дитячих художніх робіт.

Методика роботи з дітьми в перший рік ґрунтується на широкому використанні ігрових форм, інтегруванні різних видів діяльності. Особливу увагу варто звернути на розвиток зорової системи (концентрація уваги, цілеспрямованість спостережень, здатність оперувати готовими образами, цілісне бачення композиції, окомір). З огляду з вікових особливостей розвитку дітей, у використанні фарб доцільно перевагу надавати гуаші. Туш, акварель використовувати в процесі виконання робіт у техніках акварель по-мокрому, монотипія, плямографія, друк рослинними формами, ниткографія. Роботи краще виконувати на окремих аркушах паперу різних розмірів і кольору. Це сприятиме розвитку творчої ініціативи дітей, підвищить якість дитячих робіт і продуктивність занять. Бажано, щоб кожна дитина працювала виключно самостійно. Стимулювати виконання художньо-творчих робіт без попереднього контуру. Такий спосіб має переваги для розвитку дітей: зберігає жвавість і безпосередність творчих робіт; розвиває окомір, моторику руки; допомагає подолати властиву дитячим художньо-творчим роботам статичність зображення, перенасиченість деталями, неправильну композиційну організацію (заповнення площини); виховує культуру зображення; заохочує до випробувань, творчих пошуків.

Упродовж навчання за програмою художньої творчості є змога опанувати елементи традиційних ремесел Слобожанщини: килимарство, гончарство, писанкарство, декоративний розпис, українська вишивка, інкрустація, гобелени. З метою профорієнтації передбачено ознайомлювати учнів з професіями: художник-ілюстратор, аніматіст, декоратор, актор лялькового театру, флорист, костюмер, дизайнер, кулінар, скульптор, архітектор, гончар. Перспективним напрямом розроблення курсу вбачаємо втілення в практику серії мистецтвознавчих і природничих екскурсій, перегляд театральних вистав в онлайн-форматі й наживо, адже для дитини не існує ізольованих від життя явищ у мистецтві, тому вправи та навчально-пізнавальні завдання необхідно інтегрувати в повсякденне життя.

Використана література:

1. Vorozhbit-Horbatiuk V., Borysenko N., Kalina K. Integrated course of art decoration through theprism of the conception of thenew ukrainian school (primary education. Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School : monograph. Prague, 2020. P. 603–614.
2. Державний стандарт початкової освіти : Постанова КМУ від 24 липня 2019 № 688. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text (дата звернення: 21.01.2021).
3. Гуцан Л. А. Виховання у молодших школярів позитивного ставлення до традицій і звичаїв українського народу у процесі художньо-трудової діяльності : автореф. дис. … канд. пед. наук. Київ, 2005. 20 с.
4. Естетичне виховання у школах Слобожанщини (друга половина XIX – початок XX століття) / С. Д. Криштоф, О. М. Микитюк, В. В. Ворожбіт-Горбатюк, Н. Д. Янц. Харків, 2014. 166 с.
5. Кияновський А. О. Гуманістичні засади формування особистості учня початкових класів : автореф. дис. … канд. пед. наук. Херсон, 2000. 21 с.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва, 1975. 304 с.
7. Лобанчук О. А. Інтеграція видів художньої діяльності як засіб розвитку мовлення молодших школярів : автореф. дис. … канд. пед. наук. Київ, 2008. 22 с.
8. Мухина В. С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. Москва, 1981. 265 с.
9. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 21.01.2021).
10. Художня творчість : навчальна програма інтегрованого курсу для ЗОШ (1–4 класи). Харків, 1999. 64 с.

References:

1. Vorozhbit-Horbatiuk V., Borysenko N., Kalina K. (2020) Integrated course of art decoration through theprism of the conception of thenew ukrainian school (primary education. Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School : monograph. Prague. P. 603–614 (English)
2. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity. Postanova KMU vid 24 lypnia 2019 № 688 [State standard of primary education. Resolution of the Cabinet of Ministers of July 24, 2019 № 688], Kyiv: URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text (data zvernennia: 21.01.2021).
3. Hutsan L.A. (2005) Vykhovannia u molodshykh shkoliariv pozytyvnoho stavlennia do tradytsii i zvychaiv ukrainskoho narodu u protsesi khudozhno-trudovoi diialnosti : avtoref. dys… kand. ped. nauk. [Education of junior schoolchildren a positive attitude to the traditions and customs of the Ukrainian people in the process of artistic and labor activity] Kyiv. 20 s. (in Ukranian).
4. Kryshtof S.D., Mykytiuk O.M., Vorozhbit-Horbatiuk V.V., Yants N.D. (2014) Estetychne vykhovannia u shkolakh Slobozhanshchyny (druha polovyna KhIKh – pochatok KhKh stolittia) [Aesthetic education in schools of Slobozhanshchyna (second half of the XIX – beginning of the XX century)] Kharkiv. 166 s. (in Ukranian).
5. Kyianovskyi A.O. (2000) Humanistychni zasady formuvannia osobystosti uchnia pochatkovykh klasiv : avtoref. dys… kand. ped. nauk. [Humanistic principles of forming the personality of a primary school student] Kherson. 21 s. (in Ukranian).

6. Leontev A.N. (1975) Deyatelnost. Soznanie. Lichnost. (1975) [Activity. Consciousness. Personality] Moskva. 304 s. (in Russian).
7. Lobanchuk O.A. (2008) Intehratsiia vydiv khudozhnoi diialnosti yak zasib rozvytku movlennia molodshykh shkoliariv : avtoref. dys… kand. ped. nauk. [Integration of artistic activities as a means of speech development of junior schoolchildren] Kyiv. 22 s. (in Ukranian).
8. Muhina V.S. (1981) Izobrazitelnaya deyatelnost rebenka kak forma usvoeniya sotsialnogo opyita. [Child's visual activity as a form of assimilation of social experience] Moskva. 265 s. (in Russian).
9. Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly, (2016) [New Ukrainian school: conceptual principles of secondary school reform]. Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (data zvernennia: 21.01.2021) (in Ukranian).
10. Khudozhnia tvorchist : navchalna prohrama intehrovanoho kursu dlia ZOSh (1–4 klasy) (1999). Kharkiv, KhDPU im. H.S. Skovorody. 64 s. (in Ukranian).

Vorozhbit-Horbatiuk V. V., Shtefan M. V. Artistic and productive activity of younger adolescents from the experience of the integrated course “Artistic creativity”

In the article authors revealed the strengths of the course «Artistic creativity». The objectives, contents of the programme in the context of the Concept of the New Ukrainian School are presented. Attention was drawn to the value of historical, regional and competent approaches in shaping the content of integrated occupations. The vision of the ways and means of developing creative physiology and aesthetic potential in young children is specified. The authors paid attention to possibilities of the expedient combination of pedagogical valuable methodological work of the past with modern educational resources and tools.

In presenting the experience of implementing the program, the authors highlighted the tasks of artistic and productive activity: the development of the ability to visualize a holistic view of the surrounding reality, logical and associative thinking based on the synthesis of arts, visual and logical thinkingsense of meaning, imagination, fantasy, composition, color. The accompanying problem consists in improving sensory skills with a view to developing the functional capabilities of the visual analyser and the tactile and kinesthetic senses of the child.

The authors drew attention to the useful practice of ensuring the non-stereotypical nature of artistic creation. For example, the pedagogical direction of each class, the involvement of children in group composition, the presence of specific structural elements of the class (meditative beginning of the class). It is stated that every teacher must creatively rethink the generally accepted forms, methods and methods of working with children’s groups, using historical and pedagogical experience. Special attention is paid in the article to the idea of taking into account the age-specific characteristics of the child’s development, creating conditions for the manifestation of individual tendencies and the arbitrary implementation of creative designs using interesting techniques of artistic and productive activity.

Key words: *child, integration, art, young teenager, continuity of education, development, artistic and productive activity, creativity.*